

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ



МАУП

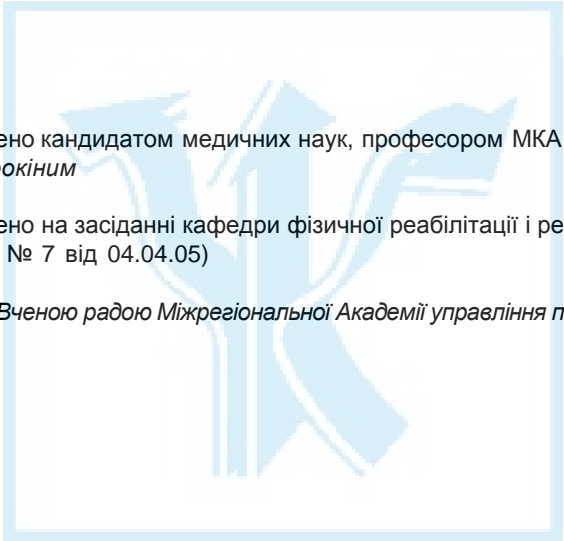
**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни**

“ОСНОВИ НОЗОЛОГІЇ”

**(для бакалаврів, спеціалістів спеціальності
“Фізична реабілітація”)**

МАУП


Київ 2005



Підготовлено кандидатом медичних наук, професором МКА
В. О. Сорокіним

Затверджено на засіданні кафедри фізичної реабілітації і рекреації
(протокол № 7 від 04.04.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом



Сорокін В. О. Навчальна програма дисципліни “Основи нозології”
(для бакалаврів, спеціалістів спеціальності “Фізична реабілітація”). — К.:
МАУП, 2005. — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Основи нозології”, контрольні питання, список рекомендованої літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Основи нозології” є невіддільною складовою підготовки фахівців факультету “Управління фізичною культурою, спортом і туризмом”.

Мета вивчення дисципліни — ознайомитись із загальними положеннями щодо основи здорового, стану організму людини, регуляції життєдіяльності в нормі та патології, механізмів розвитку патологічних станів та відновлення в організмі людини, що є базовими теоретичними засадами оздоровчо-відновлювальних технологій у сучасній “суспільній охороні здоров’я”.

Викладення цієї дисципліни значно відрізняється від традиційної патологічної фізіології та анатомії, які є базовими для підготовки фахівців у галузі медицини. Ця відмінність зумовлюється метою підготовки спеціалістів: якщо медичний працівник повинен реалізовувати діагностично-лікувальну технологію, то реабілітолог — оздоровчо-відновлювальну. Іншими словами, для медичного працівника базовим є поняття “хвороба”, а для реабілітолога — “здоров’я”. Медичний працівник у своїй діяльності користується “нозологічним напрямом”, а реабілітолог — “синдромною діагностикою” (донозологічною).

Навчальна програма з нозології (патологічної фізіології) складається з трьох взаємопов’язаних блоків.

У першому блоці розглядаються показники, які характеризують здоровий стан організму людини, механізми забезпечення пристосування до життя в різних умовах існування.

У другому блоці розглядаються питання виникнення, перебігу різних патологічних станів в організмі людини. Особлива увага приділяється механізмам відновлення в організмі людини після перенесених захворювань (відновлювальний потенціал).

У третьому блоці викладаються сучасні принципи побудови діагнозу, Міжнародна статистична класифікація (X перегляд) та основні принципи “суспільної охорони здоров’я”.

З наведеного випливає, що основи нозології є теоретичними засадами “кінестетичної діагностики”, формування індивідуалізованих оздоровчо-відновлювальних програм, які відповідають сучасним вимогам “суспільної охорони здоров’я”.

Основою формування знань, умінь і навичок у навчальній дисципліні “Основи нозології” є лекції, лабораторні та тренінгові заняття, а також самостійна робота студентів.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни

“ОСНОВИ НОЗОЛОГІЇ”

№ пор.	Назва теми
1	Загальна патологія як теоретична основа оздоровчо-відновлювальних технологій
2	Здоров'я. Основні характеристики здорового стану організму людини
3	Регуляція життєдіяльності організму людини в нормі та патології
4	Адаптація (приспосовування) і компенсація порушень життєдіяльності
5	Етіологія
6	Патогенез
7	Загальна характеристика найпоширеніших патологічних процесів
8	Хвороба
9	Відновлюваність патологічних змін в органах та системах організму людини
10	Принципи побудови діагнозу
11	Міжнародна статистична класифікація хвороб та проблем, пов'язаних із здоров'ям (Х перегляд)
12	Основні принципи “ суспільної охорони здоров'я”

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ОСНОВИ НОЗОЛОГІЇ”

Тема 1. Загальна патологія як теоретична основа оздоровчо-відновлювальних технологій

Патологічна фізіологія як наука про природу походження хвороб. Історія розвитку науки. Сучасні проблеми патологічної фізіології. Основні поняття: патологічна реакція, патологічний процес, патологічна функція, патологічний рефлекс, патологічний стан, передхвороба, хвороба. Основні розділи патологічної фізіології: загальна патологія, загальна нозологія, етіологія. Значення патологічної фізіології у плануванні індивідуальної оздоровчо-відновлювальної програми.

Література [8; 9; 11; 16]

Тема 2. Здоров'я. Основні характеристики здорового стану організму людини

Норма здоров'я. Цілісність організму людини (складна біологічна система, яка функціонує в режимі саморегуляції та самоорганізації). Взаємозв'язок структури та функції в організмі людини. Механізми гомеостазу організму.

Література [1–3]

Тема 3. Регуляція життєдіяльності організму людини в нормі та патології

Основні механізми, які забезпечують життєдіяльність організму людини. Глосарій. Основні механізми забезпечення функціонування організму як біологічної системи (дихання, харчування, рух). Енергопотенціал організму людини. Енергетичне правило скелетних м'язів (за І. А. Варшавським). Роль мікробіоцинозів (мікробіологічних асоціацій) у системі забезпечення життєдіяльності організму людини. Показники, які характери-

зують вплив локомоції на функції організму людини. Сучасні погляди на формування індивідуальних рухових поттернів (пор-трети).

Література [1–3; 9–11; 13]

Тема 4. Адаптація (приспосування) і компенсація порушень життєдіяльності

Загальнобіологічне значення компенсації та адаптації організму людини. Класифікація динаміки компенсаційно-приспосувальних процесів. Типи адаптації. Принцип “синхронізації” у розвитку компенсаційно-приспосувальних процесів. Потенціал регенерації окремих тканин організму людини. Вплив ксенобіотиків на репаративні процеси. “Природні бар’єри” та умови їх функціонування. Особливості формування гіперплазії, гіпертрофії, дисплазії, дистрофії тканин. Взаємозв’язок процесів “компенсація — декомпенсація”. Висока компенсація патологічного процесу та видужання. Сучасні погляди на взаємозв’язок процесів компенсації та адаптації в організмі.

Література [1–3; 8; 11; 14; 18]

Тема 5. Етіологія

Класифікація причин (етіологічні фактори) хвороб. Хімічні, фізичні, біологічні фактори. Фазність дії патологічних факторів (патохімічна, патофізіологічна, патоморфологічна). Місцеві та загальні відповідні реакції організму людини (специфічні та неспецифічні).

Література [8; 11; 14–16; 19]

Тема 6. Патогенез

Співвідношення причин та наслідків дії патогенних факторів на організм людини. Патологічні та захисні реакції: компенсаторні, пристосувальні. Фази розвитку патологічного процесу: патохімічна, патофізіологічна, патоморфологічна. Компенсація

та відновлення тканинних структур (регенерація). Коротко- та довгострокові реакції адаптації і компенсації організму людини загалом. Заворожені кола в патогенезі. Стратегія лікування та відновлення.

Література [8; 11; 14–16; 19]

Тема 7. Загальна характеристика найпоширеніших патологічних процесів

Порушення кількості кисню у крові (гіпероксія, гіпоксія).

Патологічна фізіологія зовнішнього дихання (повітропроведення та газообміну). Респіраторний дістрес-синдром дорослих.

Порушення кислотно-лужного стану організму. Показники кислотно-лужного стану. Алкалоз та ацидоз: класифікація.

Патологічна фізіологія запалення: загальнобіологічне значення процесу. Фази запалення: альтерація, ексудація, проліферація. Тканинні та загальні ознаки запалення. Особливості гострого та хронічного перебігу патологічного процесу; септичні та асептичні запалення. Медіатори запалення. Дистрофія тканин. Реакція судин мікроциркуляційного русла. Відновлювальні фази запалення. Вплив реактивності організму на розвиток запалення.

Біль. Загальнобіологічне значення болю. Больовий синдром. Класифікація больових синдромів. Сучасні погляди на формування больового синдрому.

Патофізіологія обміну рідин: загальнобіологічне значення. Гіпергідратація та гіпогідратація тканин. набрякові хвороби. Водне отруєння. Патологічна фізіологія сечовиділення.

Патологічна фізіологія захворювання судин:

- недостатність кровообігу (гостра та хронічна). Серцева недостатність, ішемічна хвороба, стенокардія, інфаркт міокарду. Атеросклероз (порушення ліпідного обміну та інфекційні механізми патогенезу). Зв'язок судинної та м'язевої систем;
- порушення кровообігу внаслідок розладу функції судин. Загальнобіологічне значення судинного тону та кровообігу. Гіпертонічна хвороба (класифікація), колапс. Синдром “обкрадання” тканин та його патологічні наслідки.

Патологічна фізіологія травлення. Загальнобіологічне значення травлення. Порушення потреби у прийманні їжі (анорексія, булемія, поліфагія). Порушення в моториці шлунково-кишкового тракту, перетравленні їжі, всмоктуванні. Взаємозв'язок порушень системи травлення та обміну речовин в організмі людини. Синдром “субстратзалежної недостатності” обміну речовин.

Патологічна фізіологія імунної відповіді. Структурна організація імунної відповіді в організмі людини (клітинні фактори, гуморальні фактори, медіатори). Гіперчутливість негайного та уповільненого типів. Класифікація порушень імунної відповіді (первинні та вторинні імунодефіцитні стани). Алергія. Алергени (гаптени, повні антигени). Класифікація алергічних реакцій. Особливості імунного захисту при інфекційних (вірусних, бактеріальних) та неінфекційних захворюваннях. Імунодефіцитні стани.

Патологічна фізіологія реологічних властивостей крові. Основні показники, які характеризують реологічні властивості крові. Судинні (ендотеліальні, регуляція тону судин), клітинні, гуморальні фактори впливу на реологічні властивості крові. Синдром “дисемінованого всередині судинного згортання крові”.

Патологічна фізіологія системи кровотворення. Структурна організація гемопоезу. Класифікація кількісних та якісних змін клітин периферичної крові людини. Анемія. Фактори, які регулюють кількість еритроцитів крові. Кров'яні допінги. Вплив фізичних навантажень на кількість клітин периферичної крові.

Патологічна фізіологія ендокринних залоз. Структурна організація системи гуморальної регуляції. Класифікація біологічно активних речовин. Дисгормональні стани.

Патологічна фізіологія опорно-рухового апарату. Морфофункціональні зміни у структурах, які формують рухові сегменти організму людини. Патологічні синдроми, пов'язані із “субстратзалежною метаболічною недостатністю та метаболітами порушеного обміну”, запаленням, аутоімунними захворюваннями та ін. Патофізіологічні особливості формування синдрому “жорсткого м'язу”. М'язево-фіброзна хвороба. Патофізіологічні

механізми порушень регуляції рухової діяльності (нейрогуморальні). Патологічні механізми порушень орієнтації людини у просторі.

Література [3; 5–9; 12; 13; 15–19]

Тема 8. Хвороба

Визначення поняття “хвороба”. Нозологія (хвороба не існує без нозології). Передхвороба. Безсимптомний перебіг хвороби. “Аварійна” стадія перебігу хвороби. Період розгорнутих клініко-анатомічних проявів хвороби. Гострі та хронічні (рецидивні) хвороби. Ремісія. Особливості персистентного перебігу інфекційних захворювань. Видужання, післяклінічний (безсимптомний) період, хвороби. Відновлення повне (реституція) та неповне (субституція). Залишкові ознаки перенесених захворювань. Соматичні захворювання. Особливості перебігу бактеріальних та вірусних хвороб.

Література [3; 5–9; 12; 13; 15–19]

Тема 9. Відновлюваність патологічних змін в органах та системах організму людини

Загальнобіологічне значення репаративних (відновлювальних) процесів в організмі людини. Індивідуальні особливості відновлювальних процесів тканин, органів, систем та організму загалом (потенціал репарації). Вплив обміну речовин на відновлювальні процеси (пластичний та енергетичний обміни). Принцип “субстратпоповнення” та відмінності від “субстратзаміщення” у процесі відновлення. Роль резервних клітин у процесах відновлення. Гострі та хронічні зміни у тканинах, органах та системах організму людини. Особливості відновлювальних процесів при запаленні. Особливості відновлення при гіпертрофії міокарда, цирозі печінки. Відновлення тиксотропних властивостей сполучної тканини.

Література [3; 5–9; 12; 13; 15–19]

Тема 10. Принципи побудови діагнозу

Визначення поняття “діагноз”. Структура діагнозу (основна, ускладнення, супутні захворювання). Симптом — синдром — нозологічний діагноз. Клініко-нозологічні групи. Сучасні напрями і вимоги до вдосконалення донозологічної та нозологічної діагностики.

Література [11; 12]

Тема 11. Міжнародна статистична класифікація хвороб та проблем, пов'язаних із здоров'ям (X перегляд)

Історія створення міжнародної класифікації. Структура МК X перегляду. Нозологічні групи, нозологічні діагнози. Особливості (ROO-R99) Клас XVIII: симптоми, ознаки і відхилення при клінічних та лабораторних дослідженнях, які не класифікуються в інших рубриках. Особливості синдромної діагностики.

Література [11]

Тема 12. Основні принципи “суспільної охорони здоров'я”

Складові системи (медична та немедична). Сучасні науково обґрунтовані системи оздоровчо-відновлювальних технологій (рекомендації ВООЗ).

Література [11]

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Патологічна фізіологія як наука про природу походження хвороб.
2. Основні поняття: патологічна реакція, патологічний процес, патологічна функція, патологічний рефлекс, патологічний стан, передхвороба, хвороба.
3. Основні розділи патологічної фізіології: загальна патологія, загальна нозологія, етіологія.
4. Значення патологічної фізіології у плануванні індивідуальної оздоровчо-відновлювальної програми.

5. Основні показники, які характеризують здоровий стан людини.
6. Поняття “норма здоров’я”.
7. Взаємозв’язок структури та функції в організмі людини.
8. Механізми гомеостазу організму.
9. Основні механізми, які забезпечують життєдіяльність організму людини.
10. Основні механізми забезпечення функціонування організму як біологічної системи (дихання, харчування, рух).
11. Енергопотенціал організму людини.
12. Роль мікробіоцинозів (мікробіологічних асоціацій) у системі забезпечення життєдіяльності організму людини.
13. Показники, які характеризують вплив локомоції на функції організму людини.
14. Сучасні погляди на формування індивідуальних рухових стереотипів людини.
15. Загальнобіологічне значення компенсації та адаптації організму людини.
16. Класифікація динаміки компенсаційно-приспосувальних процесів.
17. Типи адаптації.
18. Потенціал регенерації окремих тканин організму людини.
19. Вплив ксенобіотиків на репаративні процеси.
20. “Природні бар’єри” та умови їх функціонування.
21. Особливості формування гіперплазії, гіпертрофії, дисплазії, дистрофії тканин.
22. Взаємозв’язок процесів “компенсація — декомпенсація”.
23. Класифікація причин (етіологічні фактори) хвороб.
24. Фазність дії патологічних факторів (патохімічна, патофізіологічна, пагоморфологічна).
25. Місцеві та загальні відповідні реакції організму людини (специфічні та неспецифічні).
26. Співвідношення причин та наслідків дії патогенних факторів на організм людини.
27. Патологічні та захисні реакції: компенсаторні, пристосувальні.

28. Компенсація та відновлення тканинних структур (регенерація).
29. Коротко- та довгострокові реакції адаптації і компенсації організму людини загалом.
30. Заворожені кола в патогенезі.
31. Стратегія лікування та відновлення.
32. Загальнопатологічні прояви порушення кількості кисню у крові (гіпероксія, гіпоксія).
33. Патологічна фізіологія зовнішнього дихання (повітропроведення та газообміну).
34. Порушення кислотно-лужного стану організму. Показники кислотно-лужного стану.
35. Патологічна фізіологія запалення.
36. Фази запалення і альтерація, ексудація, проліферація.
37. Тканинні та загальні ознаки запалення.
38. Відновлювальні фази запалення. Вплив реактивності організму на розвиток запалення.
39. Біль та больовий синдром. Класифікація больових синдромів.
40. Сучасні погляди на формування больового синдрому.
41. Патофізіологія обміну рідин (гіпер- та гіпогідратація тканин).
42. Недостатність кровообігу гостра та хронічна. Зв'язок судинної та м'язевої систем.
43. Порушення кровообігу внаслідок розладу функції судин (синдром "обкрадання" тканин та його патологічні наслідки).
44. Патологічна фізіологія травлення (взаємозв'язок порушень системи травлення та обміну речовин в організмі людини). Синдром "субстратзалежної недостатності" обміну речовин.
45. Класифікація порушень імунної відповіді (первинні та вторинні імунодефіцитні стани).
46. Алергія: типи та прояви.
47. Патологічна фізіологія реологічних властивостей крові. Судинні (ендотеліальні, регуляція тонуусу судин), клітинні, гуморальні фактори впливу на реологічні властивості крові.

48. Патологічна фізіологія системи кровотворення (класифікація кількісних та якісних змін клітин периферичної крові людини).
49. Вплив фізичних навантажень на кількість клітин периферичної крові.
50. Патологічна фізіологія ендокринних залоз (дисгормональні стани).
51. Патологічна фізіологія опорно-рухового апарату. Патологічні синдроми, пов'язані із “субстратзалежною метаболічною недостатністю та метаболітами порушеного обміну”, запаленням, аутоімунними захворюваннями та ін.
52. Патофізіологічні особливості формування синдрому “жорсткого м'язу”.
53. М'язово-фіброзна хвороба. Патофізіологічні механізми порушень регуляції рухової діяльності (нейрогуморальні).
54. Патологічні механізми порушень орієнтації людини у просторі.
55. Хвороба: класифікація перебігу.
56. Видужання, післяклінічний (безсимптомний) період хвороби.
57. Відновлення повне (реституція) та неповне (субституція). Залишкові ознаки перенесених захворювань.
58. Відновлюваність патологічних змін в органах та системах організму людини.
59. Індивідуальні особливості відновлювальних процесів тканин, органів, систем та організму загалом (потенціал репарації).
60. Особливості відновлювальних процесів при запаленні.
61. Принципи побудови діагнозу (симптом — синдром — нозологічний діагноз).
62. Основні принципи “суспільної охорони здоров'я”. Складові системи: медична та немедична.
63. Сучасні науково обґрунтовані системи оздоровчо-відновлювальних технологій (рекомендації ВООЗ).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

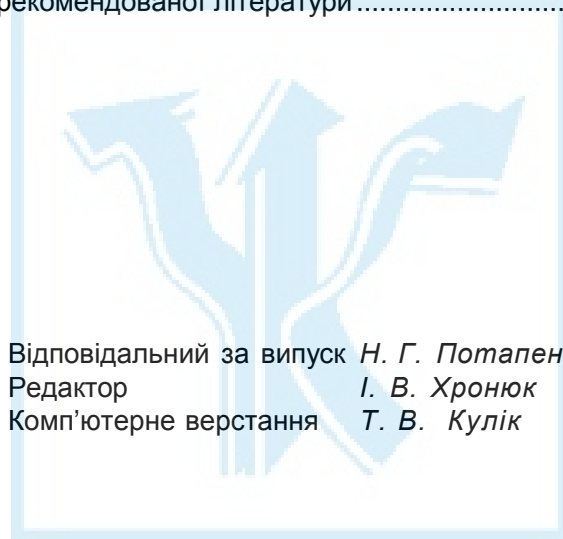
1. Агаджанян Н. А. Адаптация и резервы организма. — М.: ФиС, 1983. — 176 с.
2. Анохин П. К. Очерки по физиологии функциональных систем. — М.: Медицина, 1975.
3. Аронова Г. Н. Коронарное кровообращение и его регуляция. — М.: Медицина, 1970.
4. Аршавский И. А. Физиологические закономерности индивидуального развития. — М.: Медицина, 1990. — 192 с.
5. Берсенева А. П. Принципы и методы массовых донозологических обследований с использованием автоматизированных систем: Автореф. д-ра ... дис. — К., 1991.
6. Берсенева А. П., Заухин Ю. П. Оценка функциональных возможностей системы кровообращения на доврачебном этапе диспансеризации взрослого населения. — М., 1987.
7. Давыдовский И. В. Компенсаторно-приспособительные процессы // Архив патологии. — 1962. — Т. 24. — № 8. — С. 7.
8. Основы общей патологии / А. Ш. Зайчик и др. — М., 2000.
9. Основы индивидуального здоровья человека: Учеб. пособие / Э. М. Казни и др. — М., 2000. — 192 с.
10. Кассиль Г. Н. Эндокринно-гуморальные аспекты физиологии спорта // Физиология человека. — 1987. — № 2. — С. 307–316.
11. Лисицын Ю. П. Здоровье населения и современные теории медицины. — М., 1982.
12. Меерсон Ф. З. Патогенез и предупреждение стрессорных и ишемических повреждений сердца. — М.: Медицина, 1984.
13. Меерсон Ф. З., Пшенникова М. Г. Адаптация к стрессорным ситуациям и физическим нагрузкам. — М.: Медицина, 1988. — 254 с.
14. Новиков Ю. В. Экология, окружающая среда и человек: Учеб. пособие. — М., 2000.

15. *Патофизиология в рисунках* / Под ред. В. А. Фролова. — М., 2001.
16. Селье Г. Стресс без дистресса: Пер. с англ. — М.: Прогресс, 1979.
17. *Уголев А. М.* Эволюция пищеварения и принципы эволюций функций. — СПб., 1995.
18. *Федоров Б. М.* Стресс и система кровообращения. — М.: Медицина, 1991. — 320 с.
19. *Шиффман Ф.* Патофизиология крови. — М.: Мед. лит., 2001. — 448 с.



ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Основи нозології”	4
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Основи нозології”	5
Контрольні питання	10
Список рекомендованої літератури	14



Відповідальний за випуск *Н. Г. Потапенко*
Редактор *І. В. Хронюк*
Комп'ютерне верстання *Т. В. Кулік*

МАУП
Зам. № ВКЦ-2222

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП